

С.В.Башлай, канд. екон. наук, доц,
ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”

ЕВОЛЮЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД НАГЛЯДУ НА КОНСОЛІДОВАНІЙ ОСНОВІ

На протязі багатьох років органи нагляду за діяльністю банківських установ акцентують увагу на необхідності здійснювати більш ретельний нагляд за групами, учасники яких в тій чи іншій мірі займаються банківським бізнесом. Зародження в фінансово-кредитній сфері пруденційних процесів міжгалузевого характеру можна датувати 1966 роком – датою створення Спільного форуму (члени – представники Базельського комітету з питань банківського нагляду, Міжнародної асоціації органів нагляду за страховими компаніями та міжнародного варіанту Комісії з цінних паперів). Розмивання кордонів між інструментами банківського та небанківського фінансових ринків суттєво знизили здатність наглядових органів адекватно реагувати на появу нових форм функціонування та здійснювати моніторинг ризиків.

В необхідності розбудови механізму здійснення нагляду на консолідованій основі наглядові органи переконалися в 1975 році після визнання системних фінансових проблем у ряду банків з розгалуженою мережею дочірніх установ та міжнародними масштабами діяльності. Регулятивний наслідок – міжнародний документ «Report on the supervision of banks' foreign establishments» (Concordat – Конкордат 1975 р.) із викладенням підходів до розподілу повноважень національних органів нагляду щодо банківських установ представлених філіями, дочірніми та спільними банками в декількох країнах. Основний недолік – розбіжності в сутності поняття міжнародних банківських груп в державах походження та перебування.

Негативний досвід взаємодії наглядових органів Італії та Люксембургу щодо «Банко Амброзіано» (1982 р.) спонукав до коригування міжнародних принципів та стимулював появу нового міжнародного документу – «Principles for the supervision of banks' foreign establishments (Конкордат 1983 р.). В основі два принципи: нагляд має бути достатнім і жодна банківська установа не повинна уникнути нагляду. Згодом, в 1990 році Базельський комітет та Офшорна Група банківських супервізорів (The Offshore Group of Banking Supervisors) готують доповнення (Supplement to the «Concordat 1983») щодо обміну інформацією між наглядовими органами – «Information flows between banking supervisory authorities».

Крах британського «Міжнародного банку кредиту і торгівлі» (1991 р.) вказав на нові проблеми і обумовив появу наступного документу Базельського комітету – «Minimum Standards for the supervision of international banking groups and their cross-border establishments» (1992 р.). Але і після цього були враховані не всі аспекти наглядових дій консолідованого характеру, що і викликало появу удосконалених рекомендацій у вигляді документу «The supervision of cross-border banking» (1996 р.) з подальшою імплантацією в національному законодавстві 140 держав. Згодом, зважаючи на надзвичайну важливість, принципи консолідованого нагляду були інкорпоровані в редакцію фундаментального документу Базельського комітету – «Core Principles for Effective Banking Supervision (2006 р.) і згодом допрацьовані та модернізовані в «Core Principles Methodology» (принципи 24-25). Консолідація стала основою побудови сучасного механізму застосування ризик-орієнтованого нагляду.

Напрацювання Базельського комітету знайшли своє відображення і в суто європейських банківських правових документах більше відомих як Директиви ЄС: 83/350/ЕЕС від 13.06.83 р.; 92/30/ЕЕС від 6.04.92 р; 2000/12/ЄС від 20.03.2000 р.; 2002/87/ЄС від 16.12.2002 р.; 2006/48/ЄС та 2006/49/ЄС від 14.06.2006 р. Ключовим мотивом впровадження консолідованого нагляду в банківській сфері законодавством ЄС визначена необхідність в отриманні об'єктивної оцінки фінансового стану банків з метою захисту інтересів їхніх вкладників та забезпечення стабільності фінансової системи в цілому.

Сьогодні значна кількість країн – учасників Європейського економічного співтовариства, а також США, Канада, Австралія, Казахстан, Таджикистан та інші на національних рівнях мають закони та правила, що регламентують здійснення нагляду за банками на консолідованій основі. Існують також і країни в яких нагляд на консолідованій основі не практикується. Крім того, покликаний надавати оцінку фінансових можливостей та стійкості всієї відповідної банківської групи (груп) і окремо взятого банку (банків) – учасника (учасників), консолідований нагляд в різних країнах реалізується з різною інтенсивністю та масштабами здійснення.

Розбудова ефективної системи банківського нагляду на консолідованій основі потрібна і самим банкам, а тому Україна може і повинна скористатися накопиченим досвідом інших країн та адаптувати його до вітчизняних умов і цілей.